

Bilim ve Teknik'in 64. sayısında «Yargı Makineleri»; 65. sayısında «Ve.. İnsanoglu Elektronik Beyini Yarattı»; 69. sayısında «Bilgi Bankaları» ve 70. sayısında «İnsan Beynindeki ve Elektronik Makinedeki Hafıza» başlıklı yazılarımda, Sibernetik'in tüm bilim alanları içine girdiğine ve Elektronik Makinelerin, Teknik Bilimler yanısıra Sosyal Bilimlerde ve özellikle Hukuk'da uygulanmakta olduğuna da işaret etmişim. Bu gelişmeyi yakından izleyen okuyucularım, Ülkemizde de bu yolda bir çalışma yapıp yapılmadığının açıklanmasını istediklerinden, bu yazımda özellikle bu konu üzerinde duracağım.

Sibernetik'in doğum tarihinin 1944 yılı olduğunu ve bu yeni bilimin Amerika'da doğduğunu biliyorsunuz. Her yeni bilim, diğer bilimler arasındaki yerini biraz güç aldığı halde, Sibernetik, hızla bütün bilimler alanına yayıldığı için, gelişmesi de o ölçüde hızlı olmuştur.

Ülkemizde Sibernetik hakkında bazı makaleler yayınlanmış olmakla beraber, bu konu, ilk kez, 1960 yılında, o zaman bir Doçent olan ve İstanbul Tıp Fakültesinde Öğretim Üyeliği görevinde bulunan Dr. Ayhan Songar'ın, «Sinir Sistemi Fizyolojisi Cilt III» adlı kitabında, bilimsel olarak ele alınmış ve tartışması açılmıştır. O tarihte, bu konu ile uğraşan arkadaşlarımız bir araya gelmiş ve Sibernetik hakkındaki görüşlerimizi, ayrı makaleler hâlinde yazarak tartışmasını yapmıştık. O günden bu yana da, 14 yıldır, Sibernetik, bizler için, heyecan ve zevkle dolu bir uğraşı alanı olmuştur.

Ancak, 1972 yılına gelinceye dek, Sibernetik'in Hukuk ile ilişkisi üzerinde herhangi bir çalışma olduğunu sanmıyorum. Bu yolda bir çalışma var ise, lütfen aydınlatılmamızı rica ederim. 1972 yılında, ilk kez toplanan «Birinci Türk Hukuk

Kongresi» ne, kendi uğraşı alanıma giren bir bildiri ile katılmam istenildiği zaman, «Elektronik Beyin, Sibernetik ve Hukuk» adlı bildirimini sunmuştum. Çünkü, Sibernetik, son yıllar içinde Hukuk alanında geniş bir uygulamada bulunmakta idi.

Birinci Türk Hukuk Kongresinde, bu bildiri üzerine geniş bir tartışma açılmış ve sonuçta «Sibernetik ve Elektronik Beyin sistemlerinin yargı hizmetlerinde de uygulanması, zorunlu bir reform olarak görülmüş ve bu çalışmaların Hukuk bilimindeki yeri ve uygulanma şekilleri hakkında gerekli kültür eğitiminin sağlanması ve yetenekli uzmanların en kısa zamanda yetiştirilmesi ve ilk uygulamanın «Adli Sicil» den başlaması.. «Oybirliği ile» karara bağlanmıştı.

1972 yılında alınan bu karardan sonra, Ülkemizde hukuk alanında herhangi bir uygulama görülmemişti. Oysa, batı ülkeleri bu konuda çok hızlı gelişmeler kaydediyorlar ve yalnızca «Adli Sicil» denilen sabıka kayıtlarını değil, tüm nüfus, tapu ve ticaret sicili kayıtlarını da Elektronik Beyin makineleri ile tutuyorlardı.

Bunun yanısıra da yepyeni bir hukuk düzeni, «Hukuksal Sibernetik» üzerindeki çalışma ve uygulamalarını her geçen gün de arttırmaktalar.

Batı ülkelerinde Sibernetik ve Elektronik Beyin konularında, süre gelen dev gelişmeler karşısında, ülkemizde son bir kaç ay içinde yapılan ve büyük umut ışıkları yakan iki «Seminer» den söz etmemiz gerekiyor.

Bunlardan biri, 1-3 Ekim 1973 tarihlerinde İstanbul'da, İstanbul Barosu tarafından düzenlenen «Sibernetik ve Elektronik Beynin Hukuka Uygulanması Semineri», diğeri de 28-31 Ocak 1974 tarihlerinde Ankara'da, Milli Prodüktivite Merkezinin Önderliği ve Türkiye Barolar Birliği, Yargıtay, Danıştay Başkanlıkları, Adalet

Bakanlığı ve Türkiye Bilişim Derneğinin işbirliği ile düzenlenen «Hukuk'da Sibernetik ve Bilgisayar Kullanımı Semineri»dir.

Bu «Seminer»lerin ilginç yanı, Sibernetikçilerin, Hukukçu, Mühendis, Fizikçi, Neurolog, Sistem Analizcisi, bir araya getirip kaynaştırması olmuştur. Seminerlerde, Sibernetik, Elektronik Beyin, Otomasyon, Elektronik Bilgi İşleme, Kanunlar Sistematiği ve Bilgi Bankaları gibi konular tartışılmış ve sonuçta da, bu konularda ülkemizde, nasıl bir uygulamaya geçilmesinin zorunlu olduğu, birlikte saptanmıştır. Kısaca, bir «Haberleşme Bilimi» olan Sibernetik, bu apayrı meslek dallarından gelen uzmanları, birbirleri ile birleştirmiş ve «Karşılıklı Bilgi Alış - Verişi» ile «Aynı Dil» konuşulur olmuştur.

Ankara'daki Seminer'in, Anayasa Mahkemesi Başkanı'nın açış konuşması ile başlaması, konunun, Ülkemizde ne ölçüde ele alındığını, yeteri kadar belirlemektedir. Anayasa Mahkemesi Başkanı Sayın Muhittin Taylan, Sibernetik ve Elektronik Sistemin, Hukuk alanında da kaydettiği gelişmeyi, kısa fakat öz bir biçimde işaret ettikten sonra, bu konuda bir an önce uygulamaya geçilmesini önermiş ve konuşmasını, şu açık ve samimi sözleri ile tamamlamıştır.

«...Ülkemizde, bu sistemin Hukuk alanına uygulanmasına geçerken, hukuk terimlerinin sadeleştirilmesi, standart bir hâle getirilmesi, uygulayıcıların bu tür uygulamaya şimdiden hazırlanması, uygulanacak yöntem ve sistemin, ülke ve dünya koşullarına uygun biçimde saptanması ve nihayet sistemi uygulayacak uzmanlar kadrosunun yetiştirilmesi gereğini gözönünde tutmalıyız. Uygulama alanının, giderek genişlediğini görüp işittığımız Sibernetik sistemin, sadece yargı hizmetlerinde kullanılması, elbette düşünülemez. Uygulama olanağı bulunan her alanda, bu sistemi uygulamak zamanı gelmiştir. Ancak, seminer ya da açık oturum gibi toplantılar, konuların aydınlığı kavuşturulması bakımından çok yararlı olmakla beraber, kesin bir çözüm yolu değildir. Bu nedenle Yasama Meclislerimizin, Yürütme Organının, hukuk uygulamalarında, özellikle Adalet Bakanlığının, konuya eğilmesi gerektiğine işaret etmek isterim. Batı uygarlığına ulaşma atılımlarımızın, başarıya ulaşmasında, bu sistemin, çok yararlı olacağı kanısındayım...»

Aynı Seminerde konuşan Danıştay Başkanı, Kanunların derlenmesi ve Yargı Or-

ganları kararlarının tasnifinde, bu sistemden ne kadar büyük ölçüde yararlanılabileceğini belirtmiş, Milli Produktivite Merkezi Başkanı ise, Sibernetik ve Elektronik Sistemle uygulamaya geçmenin «Verimlilik» yönünden ne kadar önemli olduğunu belirtmişlerdir.

Yalnızca açış konuşmaları dahi, bu yeni bilim ve tekniğin, Ülkemizde de bir an önce uygulanmasına geçilmesinin, ne kadar büyük bir içtenlikle istenildiğini göstermektedir.

Gerek İstanbul'da gerekse Ankara'da düzenlenen Seminerler hakkında, fazla ayrıntıya girmeksizin, kısa bir bilgi verebilmek için, özellikle şunları belirtmemiz yetecektir :

Seminerde, bir yanda Hukuk Profesörü Prof. Dr. Ali Bozer ve yine bir Hukuk Profesörü ve Türkiye Barolar Birliği Başkanı Prof. Dr. Faruk Erem, Sibernetik ve Elektronik Beyin sistemlerinin «Hukuk'da Uygulanması»nı tartışır ya da eleştirilere cevap verirken (1), diğer yandan Songar, İnsan ve Makinelardaki Geri İle Haberleşme Sistemi «Feed-Back» in, nasıl işlediğini belirtiyordu (2). Bir diğer yanda Mühendis Aydın Köksal (3) ile Mühendis Önel Örs (4), Elektronik Sistemin Hukukta uygulama biçimi ve sistem çalışmaları hakkında bildirimleri sunarken, diğer yanda, yargıç, Savcı ve Avukatlar, günümüzde uygulanmakta olan sistemin aksayan yönlerini cesaretle ortaya koyuyorlar ve çözüm yollarının Sibernetik ve Elektronik sistem ile nasıl giderilebileceğini tartışmaya girişiyorlardı.

Savcı Selçuk Bengü, Seminere sunduğu bildiride, «.Bir doktora hastasını götüren hasta sahibi gibi, derdini dökmek istediğini ve bu derlere deva bulan Sibernetik ve Elektronik Sistem, adı «Adli Sicil» olan, hastasını getirdiğini...» (5) belirterek, «Adli Sicil» in aksayan yönlerini, uygulamadan örnekler vererek, birer, birer açıklıyordu. Avukat Osman Kuntman, Yargıtayın çelişkili kararlarının nasıl önlenebileceğini açıklıyordu... (6) Danıştay Üyesi Orhan Özdeş ise, Danıştay Kararlarını sistematize etmek için ne yolda çalışmalar yapıldığını ve daha neler yapılması gerektiğini dile getiriyordu (7). Yargıtay Üyesi Mustafa Aksoy, kararların tasnifinde süre gelen çalışmaları işaret ettikten sonra, az zaman ve az emek sarfı ile gerekli içtihadların bulunmasını sağlayacak yeni sistemin kurulması gerektiği üzerinde duruyordu (8). Ankara Barosu

Başkanı Avukat Yekta Güngör Özden, bugünkü sistem ile tutulagelmekte olan «Duruşma Tutanakları» ile ne gibi sakıncaların ortaya çıktığını açıkladıktan sonra, «...Yargı çalışmalarında Sibernetik'in olumlu rolünü izlemek olanağına kavuşmak ve Yargılama düzeninde Elektronik Beyinleri kullanmak...» (9) dileğinde bulunuyordu. Avukat Arif Bilgin ise, «Sibernetik Sistemin ortaya koyduğu (Ayar Çemberi) nin Hukuk'da nasıl uygulandığını belirtiyor ve Devletin Hukuk Düzeninin, bu (Ayar Çemberi) ile sağlandığını açıklıyarak Hukuk'da bir an önce Sibernetik uygulanması çalışmalarına geçilmesi...» (10) gerektiği üzerinde duruyordu.

Aynı meslek dallarından gelen uzmanların, sundukları bildirimlerde, aynı amaç üzerinde birleştikleri, açıkça görülmektedir.

Bu amaç, davalarda, Yargıç ile Davacı ve Dâvalı taraflar arasındaki «Bilgi Alış-verişi» nin sıhhat ve sür'atle yapılması ve «Doğru Sonuca Ulaşılması» dir. Sibernetik, «Karşılıklı Bilgi Alış-Verişi, Kontrol ve Ayarlama Dilimi» olduğundan, ancak, bu bilimden yararlanılarak, «Doğru Ayarlama» yapılabilir ve bu konuda «Elektro-nik Beyin» ler; en büyük yardımı sağlayabilir.

Ancak, böyle bir sistem ile uygulamaya geçebilmek, nasıl bir teknik eğitim ile mümkün olabilecektir? Yabancı ülkelerde, Sibernetik ve Elektronik sistem ile ne çeşit bir çaba gösterilerek uygulamaya geçilebilmiştir?

Bu konularda da Seminer'e katılmış olan yabancı uzmanlar, kendi ülkelerinden örnekler vererek oldukça ilginç bildirimler sunmuşlardı.

Bu nedenle, İstanbul'daki seminere bir bildiri ile katılan Avusturyalı Hukukçu ve Elektronik Bilgi İşlem Uzmanı Dr. Otto Simmler'in «Viyana'da Hukuk Dokümantasyonu Sisteminde Elektronik Sistemin Uygulanması» nı açıklayan ve Avusturya'da bu duruma ne biçim bir çalışma ile erişildiğini belirten, şu sözlerini, buraya aynen alıyoruz:

«...Avusturya'da, bu konuda aşağı yukarı 15 milyon TL. tutarında harcanan bir proje ile öngörülen şekilde dört yıl süre ile çalışılmış ve 2.000 kişi kullanılmıştır. Ülkenin en üst düzeyinde 16 Anayasa Uzmanı ve Yetenekli Hukukçuların eğitimi ile 10 tane Sistem Programcısı, 2 tane Sistem Uzmanı ve 2 Dil Bilgini görevlendirilmiş ve birlikte yapılan bu çalışma ile proje gerçekleştirilebilmiştir...» (11)

Bir kez daha belirtelim, Dr. Otto Simmler Avusturyalı bir Hukukçu ve aynı zamanda bir Elektronik Bilgi İşlem Uzmanıdır.

Aynı durum ile Ankara'daki Seminerde de karşılaşmış ve yine Avusturyalı Hukukçu ve Elektronik Bilgi İşlem Uzmanı Dr. Helmut Ambrosi, bu teknik ve bilimsel çalışmanın başka bir örneğini vermiştir. Dr. Ambrosi, «Avusturya'da Emniyet Hizmetlerinde Kompüter» başlıklı bildirisinde, Elektronik Sistem'den yararlanılarak, Avusturya'da suç işleyenlerin, ne kadar sıhhat ve sür'atle izlendiğini açıkladıktan sonra, konuşmasını şu sözlerle ile tamamlamıştı:

«...Yeni çağlar ve gereksinmeler, yeni yöntemleri zorunlu kılmaktadır. Bu bakımdan, elektronik bilgi işlem sistemlerinin gelişmesi, bizlere, suçla savaşta, yeni ve yeni olduğu kadar da etkin bir araç vermiş bulunmaktadır...» (12)

İki Avusturyalı uzmanın konuşmalarından aldığımız şu iki-üç cümle dahi, batı ülkelerinde, bu yepyeni teknoloji ve bilimsel gelişmeden yararlanılarak, nasıl bir çabaya girişildiğini ve nerelere kadar ulaşıldığını, açıkça göstermektedir.

Burada bir noktaya daha işaret edelim. Gerek İstanbul'daki gerekse Ankara'daki Seminere katılan başka bir yabancı uzman ve yine bir sosyal bilimci, fakat aynı zamanda bir elektronik bilgi işlemci Dr. G. Selight ise, Amerika Birleşik Devletleri, İtalya ve İsveç'de, bu konudaki uygulamalardan örnekler vermişti.

Amerikalı uzman Dr. Selight, Elektronik Sistemden yararlanılarak, yalnızca adli sicillerin değil, diğer cezaların ve vergilerin dahi kayıtlarının nasıl tutulmakta olduğunu belirtmiş ve bu arada özellikle ortaya çıkan «Yeni hukuksal sorunlar» üzerinde durmuştu (13).

Seminere sunulan otuza yakın bildiri üzerinde ayrı, ayrı durmaksızın, yalnızca şu durumu da işaret etmemiz gerekiyor. Ankara'daki Seminere, bir Makina Mühendisi olan Halim Ergunalp ile Hukuk Doktoru olan Hasan İsmet Bıyıklı'nın birlikte hazırladıkları bir bildiri ile katılmaları (14), Sibernetik ve Elektronik Beyin konularında Ülkemizdeki çalışmaların, hangi aşamaya geldiğinin en güzel bir örneğini vermiştir.

Ancak, yukarıdan beri belirtmeye çalıştığımız durum, Sibernetik ve Elektronik Sistemin, batı ülkelerinde «yepyeni bir teknolojik çalışma» ortaya koyduğu halde, Ülkemizde, henüz bu düzeye erişilme-

miş olmalıdır. Gerçi, şu iki Seminer boyunca, problemler cesaretle ortaya konulmuş, çok ilginç bildirimler sunulmuş ve çözüm yolları ile birlikte saptanmıştır. Fakat, henüz bir uygulamaya geçilmemiştir. Böyle bir uygulamaya geçilebilmesi için, ön plânda, «Sibernetik Kürsülerinin kurulması» ve bunun yanı sıra da «Milli Bir Organizasyon Kurulması» zorunlu bulunmaktadır. Yabancı ülkelerden gelen bildiri sahiplerinin, Hukukçu ve Sosyal bilimci oldukları halde, Elektronik Bilgi İşlem üzerinde uzmanlaşmış olmaları, bu gerçeği çok açık olarak önümüze sermektedir.

Dr. Otto Simmler'in, bildirisinde açıkladığı bir durumu, bir kez daha belirleyelim. Avusturya'da Elektronik Sistem ile Hukuk alanında uygulamaya geçildiği zaman, Hukukçu, Sistem Programcısı ve Sistem Analizcisi ile birlikte Dil Bilginlerinin de katıldığı, ortak bir çalışma başlamıştır. Yalnızca, şu örnek bile, «Dil Sorununun», elektronik sistemle uygulamaya geçiştir, ne kadar önemli bir yer aldığını göstermektedir. Bu «Dil Sorunu», konuşulan dil'de «Kavram Birliği» ve «Anlam Birliği» ne varıldığı ölçüde halledilebilmekte ve ondan sonra da «Makineye İletilecek Bilgi ya da Sembollerin Dil'i», köfacca saptanabilmektedir.

Sibernetik'in, «Karşılıklı haberleşme, kontrol ve ayarlama bilimi» olduğunu sıralarla belirtmeye çalışıyoruz. Elbette ki, böyle bir «Haberleşme Sistemi» nde, her şeyden önce «Haberleşilen Dil», en ön plânda yer almaktadır. «Dil Birliği» sağlandığı anda, «Haberleşme Devreleri Tamamlanmış» demek olmaktadır. Devreler, böylece kurulduktan sonra «Kontrol» ve «Ayarlama» işlemleri, kendiliğinden işleme başlayabilecektir. İstanbul'daki seminere sunmuş olduğumuz bildiri de, Ülkemizde, Sibernetik ve Elektronik Sistem ile uygulamaya geçilirken, Hukukçular ile birlikte sistem analizcileri, psikolog, neurolog ve fizyologların, birlikte çalışmalara başlamaları gerektiğini, bu nedenlerle, ısrarla belirtmiştik (15).

Ankara'daki Seminerde ise, Sibernetik ve Elektronik Sistem üzerindeki çalışmaların, «Siborg» adı verilen «Sibernetik Organizmalar» yapımına dek vardığını işaret ettikten sonra, Ülkemizde, derhal «Sibernetik Kürsüleri Kurulması» ve bu kuruluşlarda «Milli Bir Organizasyon» a geçilmesini, tekrar, tekrar önermiştik (16).

Her iki Seminer de, gerçekten, başarılı bir sınav vermişlerdir.

Seminere katılanlar bu «Yeni Bilim» ve «Yeni Teknoloji» nin, Ülkemizde de bir an önce uygulamasına geçilmesi ve yetenekli uzmanların yetişebilmesi için de bir an önce «Gerekli Eğitim ve Bilimsel Çalışmalara Yönelinmesi» üzerinde durmuşlardır.

Yasama Meclislerimiz ve Yürütme Organımız, bu önerileri dikkate alarak, hızlı bir atılma giriştiği anda, Ülkemiz, batı teknolojisi ve bilimsel çalışmalarının gerisinde kalmak talihsizliğinden de kurtarılacak ve Anayasa Mahkemesi Başkanının işaret ettiği «Kesin Çözüm Yolu» na da ulaşılacaktır.

Bu aşamaya ulaşılması ise, bizim, en büyük dileğimizdir.

- (1) EREM Faruk, HUKUK AÇISINDAN ENFORMATİK (Hukukda Sibernetik ve Bilgisayar Kullanımı Semineri, Ankara 1974)
- (2) SONGAR Aşhan, DENGE DURUMU «HOMEOSTASIS» (Hukukda Sibernetik ve Bilgisayar Kullanımı Semineri, Ankara 1974)
- (3) KOKSAL Aydın, HUKUKTA BİLGİSAYAR KULLANIMI KAZANILACAKLAR, YITIRILECEKLER, ETKİLEŞİMLER (Hukukda Sibernetik ve Bilgisayar Kullanımı Semineri, Ankara 1974)
- (4) ÖRS Onol, TİCARET SİCİLLERİ İÇİN BİR SİSTEM ÇALIŞMASI (Hukukda Sibernetik ve Bilgisayar Kullanımı Semineri, Ankara 1974)
- (5) BENGÜ Selçuk, ADLİ SİCİLDE ELEKTRONİK BEYİN VE SİBERNETİK'İN GEREĞİ (Hukukda Sibernetik ve Bilgisayar Kullanımı Semineri, Ankara 1974)
- (6) KUNTMAN Osman, YARGITAYIN ÇELİŞKİLİ KARAR VERMESİNİ ÖNLEMENİN YOLLARI (Hukukda Sibernetik ve Bilgisayar Kullanımı Semineri, Ankara 1974)
- (7) ÖZDEŞ Orhan, DANIŞTAY KARARLARININ SİSTEMATİĞİ (Hukukda Sibernetik ve Bilgisayar Kullanımı Semineri, Ankara 1974)
- (8) AKSOY Mustafa, YARGITAY KARARLARI SİSTEMATİĞİ (Hukukda Sibernetik ve Bilgisayar Kullanımı Semineri, Ankara 1974)
- (9) ÖZDEN Yekta G., DURUŞMA TUTANAKLARI VE YENİ BİR SİSTEM GEREĞİ (Hukukda Sibernetik ve Bilgisayar Kullanımı Semineri, Ankara 1974)
- (10) BILGIN Arij, SİBERNETİK VE SİBERNETİK DEVLET HUKUKU (Hukukda Sibernetik ve Bilgisayar Kullanımı Semineri, Ankara 1974)
- (11) SIMMLER Otto A., THE VIENNES SYSTEM WITH FULL AUTOMATIC INFORMATION RETRIEVAL (FAIR) FOR THE AUSTRIEN GOVERNMENTAL LAW DOCUMENTATION (Sibernetik